

Pagyven?s keleivis, s?dintis to nenumaldomai judan?io vagono ?iaurini? lang? pus?je, ?alia tuš?ios vietos ir priešais dvi tuš?ias vietas, buvo ne kas kitas kaip profesorius Timofejus Pninas. Idealiai plikas, ?deg?s saul?je, ?variai nusiskut?s, jis gana ?sp?dingai prasideda ta savo didele ruda makaule, akiniais v?žlenos r?meliais (maskuojan?iais k?dikišk? antaki? stygi?), beždžioniška viršutine l?pa, dr?tu kaklu ir stipruolio liemeniu po ankštoku tvido ?varku, bet baigiasi kiek nuviliamai – pora laib? koj? (dabar apmaut? flanele ir užkelt? viena ant kitos) bei delika?ios išvaizdos, kone moteriškomis p?domis.

M?v?jo apsmukusias skais?iai raudonos vilnos su alyviniais rombais kojines; jo tradiciniai juodi odiniai pusba?iai kainavo maždaug tiek, kiek visa kita apranga (kartu su margaspalviu ?elmišku kaklaraiš?iu). Iki xx a. penktojo dešimtme?io, senamadiškais europiniais savo gyvenimo laikais, jis visada m?v?davo ilgas apatines kelnes, j? galus sukiš?s ? valyvas šilkines kojines, apsiuvin?tas, sant?ri? spalv?, po kelni? medvilne ant blauzd? palaikomas keliaraiš?i?. Anuomet atskleisti t? balt? apatini? kraštel? per aukštai truktel?jus klešn? Pninui b?t? atrod? taip pat nepadoru kaip prieš damas pasirodyti be apykakl?s ir kaklaraiš?io; mat net kai suvytusi madam Ru, – apskretusio daugiabu?io konsjerž? Paryžiaus Šešioliktojoje apygardoje, kur Pninas, ištr?k?s iš leninin?s Rusijos ir Prahoje baig?s universitet?, pragyveno penkiolika met?, – pataikydavo užėti nuompinigi? jam esant be *faux col*¹, susikaust?s Pninas drovia ranka pridengdavo priekaklio s?sag?. Visa tai pasikeit? svaigioje Naujojo Pasaulio atmosferoje. Dabar, penkiasdešimt dvej?, jis buvo pamiš?s d?l saul?s ?degio, d?v?davo sportinius marškin?lius ir kelnes, o sukryžiuodamas kojas ty?ia pasistengdavo ?ž?liai pademonstruoti didžiul? nuogos blauzdos ruož?. Šitaip jis gal?jo atrodyti kokiam bendrakeleiviui; bet, išskyrus viename gale miegant? kareiv? ir kitame ? k?dik? susitelkusias dvi moteris, Pninas vagonė karaliavo vienas.

Dabar reikia atskleisti paslapt?. Profesorius Pninas ?s?do ne ? t? traukin?. Jis to nežinojo, kaip ir konduktorius, traukinio šerdimi jau art?jantis prie Pnino vagono. Ties? sakant, tuo momentu Pninas buvo labai patenkintas savimi. Kviesdama j? perskaityti penktadienio vakarin?s paskaitos ? Kremon? – apie du šimtus varst? ? vakarus nuo Veindelio, Pnino akademin?s laktos nuo 1945 met?, – Kremonos moter? klubo viceprezident?, panel? Džudita Klaid, m?s? draugui patar?, kad tinkamiausias traukinys iš Veindelio išvyksta 13.52 ir Kremon? pasiekia 16.17; bet Pninas, kaip ir daugelis rus?, be saiko m?go visokius tvarkaraš?ius, žem?lapius, katalogus, juos rinko, tad laisvai jais naudojosi, jausdamas žvalinant? malonum? k? nors gauti dykai, ir ypa? didžiavosi geb?jimu savarankiškai išsinarplioti reikiam? maršrut?, tod?l pasinagrini?j?s aptiko nežymi? nuorod? ? dar patogesn? traukin? (išv. iš Veindelio 14.19, atv. ? Kremon? 16.32), – ten buvo nurodyta, kad penktadieniais, ir tik penktadieniais, tas traukinys sustoja Kremonoje pakeliui ? tolim? ir daug didesn? miest?, taip pat pasipuošus? ausiai mielu itališku vardu. Pnino nelaimei, jo tvarkaraštis buvo penkeri? met? senumo ir iš dalies atgyven?s.

Jis d?st? rus? kalb? Veindelio koledže, provincialokoje ?staigoje, pasižymini?ioje dirbtiniu ežeru vaizdingo student? miestelio viduryje, geben?mis apipintomis galerijomis, jungian?iomis ?vairius pastatus, freskomis, vaizduojan?iomis atpaž?stamus koledžo profesorius, perduodan?ius pažinimo švies? iš Aristotelio, Shakespeare'o ir Pasteuro siaubingo sud?jimo fermeri? s?nums bei dukterims, ir didžiule, aktyvia, pakiliai klestin?ia Germanistikos katedra, kuri? jos vadovas dr. Hagenas su pasitenkinimu vadino (aiškiai tardamas kiekvien? skiemen?) „universitetu universitete“.

T? met? (1950) rudens semestre ? rus? kalbos kurso pereinam?j? grup? užsiraš? tik viena student? – apk?ni rimtuol? Bet? Blis, ? pažengusi?j? grup? – vienas, bet tik vardu pavarde (Ivanas Dubas, k?niškai neapsireišk?s), o ? klestin?i? pradedan?i?j? grup? – trys: Džozefina Malkin, kurios seneliai gim? Minske; ?arlas MakBetas, kurio fenomenali atmintis jau sudorojo dešimt kalb? ir buvo pasirengusi palaidoti dar dešimt; ir vangi Ailyna Lein, kuriai kažkas pasak?, kad išmok?s rusišk? ab?c?l? praktiškai jau gali skaityti „An? Karamazov?“ originalo kalba. Kaip d?stytojas, Pninas anaipol negal?jo rungtis su tomis stulbinan?iomis poniomis rus?mis, išsibars?iusiomis po vis? akademin? Amerik?, kurios, visai netur?damos specialaus išsilavinimo, intuicija, plepumu ir, sakytum, motinišku užsidegimu grupei student?, spoksan?i? nekaltomis akimis, kažkaip sugeba ?diegti magišk? savo sunkios ir gražios kalbos mok?jim? dain? apie motuš? Volg?, raudon?j? ikr? ir arbatos atmosferoje; o ir kaip d?stytojas Pninas niekada neman? es?s priart?j?s prie moderniosios mokslin?s kalbotyros aukštum?, tos asketiškos fonem? brolijos, tos šventov?s, kurioje strop?s jaunuoliai mokomi ne pa?ios kalbos, o metodikos, kaip mokyti kitus tos metodikos, o šioji metodika, nelyginant krioklys, tykstantis nuo akmens ant akmens, nustoja b?ti racionalios navigacijos priemone, bet galb?t kokioje nors pasakiškoje ateityje pravers pl?tojant ezoteriškus dialektus – pirmaprada? bask? ir taip toliau, – kuriais kalba tik tam tikros ?mantrios mašinos. Be abejo, Pnino poži?ris ? savo darb? buvo m?g?jiškas ir lengvab?diškas, mat r?m?si užduotimis iš gramatikos, išleistos daug didesnio negu Veindelio koledžo Slavistikos katedros vadovo – garbaus suk?iaus, kurio rus? kalba buvo pajuokos verto lygio, bet jis dosniai suteikdavo savo ori? pavard? anoniminio tri?so vaisiams. Pninas, nors ir tur?damas daug tr?kum?, pasižym?jo neatremiamu senamadišku žavesiu, kur? dr. Hagenas, ištikimas jo glob?jas, paniurusiems tarybos nariams atkakliai piršo kaip delika?i? importin? prek?, už kuri? verta sumok?ti vietine valiuta. Nors sociologijos ir politin?s ekonomikos laipsnis, jam gana pompastiškai suteiktas Prahos universitete kokiais 1925 metais, šimtme?io viduryje buvo virt?s atgyvenusiu doktoratu, Pninas, kaip rus? kalbos d?stytojas, nebuvo visai niekam tik?s. Jis buvo m?gstamas ne d?l koki? esmini? sugeb?jim?, o d?l neužmirštam? nukrypim? nuo temos, kai nusi?m?s akinius švytin?iu žvilgsniu žvelgdavo ? praeit?, masažuodamas dabarties l?šius. Nostalgiški ekskursai daryta angl? kalba. Autobiografiniai pabiru?iai. Kaip Pninas atvyko ? *Sojedinionnyje Štaty* (Jungtinės Valstijas).

– Apklausa laive prieš išlipant. Labai gerai! „Nieko nedeklaruosite?“ „Nieko.“ Labai gerai! Tada politiniai klausimai. Jis klausia: „Ar j?s anarchistas?“ Aš atsakau (pauz? pasakotojo jaukiam bebalsiam džiugesiu): „Pirmiausia, kaip mes suprantame „anarchizmas“? Anarchizmas – praktinis, metafizinis, teorinis, mistinis, abstraktinis, individualinis, socialinis? Kai buvau jaunas, – sakau, – visas tas man buvo reikšmingas.“ Tai mes labai ?domiai padiskutavome, su pasekme, kad Eliso saloje aš praleidau visas dvi savaites.

Pilvas ima kilnotis – kilnojasi – pasakotojas apimtas konvulsij?.

Ta?iau humoro linkme b?ta dar geresni? šnek?. Geranoriškasis Pninas, drovaus slaptinumo mina ruošdamas vaikus nuostabiam smagumui, savo kart? jau patirtam, ir nesuvaldoma šypsena jau atskleid?s nepiln?, bet gr?sming? ?geltusi? dant? rinkin?, b?davo, atvers apšiurusi? rusišk? knyg? ties r?peštingai ?kištu dirbtin?s odos skirtuku, – atvers t? knyg?, ir tada neretai jo plastiškus bruožus iškreips visiško suglumimo išraiška; išsižioj?s karštligišškai sklaidys lapus pirmyn atgal ir užtruks gal net kelias minutes, kol suras reikiam? puslap? – arba ?sitikins, kad vis d?lto pasižym?j?s buvo teisingai. Paprastai pasirinkdavo pasaž? iš kokios senos naivios komedijos apie pirkli? klas?s nevalyvum?, sukurtos Ostrovskio beveik prieš šimt? met?, arba iš tokio pat seno, bet dar labiau atgyvenusio trivialaus Leskovo juokelio, grindžiamo žodži? iškraipymais. Šias pasenusias prekes jis pateikdavo su klasikin?s „Aleksandrinos“ (Peterburgo teatro) pompastišku užsidegimu, o ne su taikliu Maskvos artist? paprastumu; bet kadangi, norint ?vertinti bent kok? t? fragment? dar neišsivad?jus? s?mojingum?, reik?jo ne tik gerai išmanyti šnekam?j? kalb?, bet ir neprastai ?sijausti ? literat?r?, o vargana jo grupel? nei šiuo, nei tuo nepasižym?jo, asociatyviomis teksto subtilyb?mis tik pats atlik?jas ir m?gaudavosi. Kitoje vietoje m?s? jau pamin?tas

kilnojimasis ?ia tapdavo tiesiog žem?s dreb?jimu. Nukreipdamas atmint?, visoms šviesoms plieskiant ir visoms kauk?ms m?gdžiojant, ? savo liepsningos ir imlios vaikyst?s laikus (spindin?iame kosmose, nušluotame vienu istorijos sm?giu, bet d?l to tartum tik ryškesniame), Pninas apsvaigdavo nuo savojo vyno, vien? po kito demonstruodamas pavyzdžius to, k? jo klausytojai mandagiai numanydavo esant rus? humor?. Ir štai to juoko jam jau darydavosi per daug – ?degusiais skruostais nusirisdavo kriauš?s pavidalo ašaros. Lyg iššokantis žaislas, staiga plykstel?davo ne tik jo baisingi dantys, bet ir steb?tinai didelis rausvas viršutini? danten? audinys, ir jo delnas šaudavo prie burnos, o dideli pe?iai kratydavosi bei vartydavosi. Ir nors tai, k? jis šneka, žodžius dusindamas šok?iojan?iu delnu, grupei tada b?davo dar mažiau suprantama, jo visiška kapituliacija savo paties linksmybei visus nesuvaldomai užkr?savo. J? ap?mus bej?gystei, studentams plyšdavo pilvai: ?arlas ?miai ams?davo mechaniniu džiugesiu, Džozefin?, anaipol ne gražuol?, permaintydavo nuostabus netik?tai mielo juoko pl?smas, o gražioji Ailyna ištirpdavo nepatrauklaus kikenimo drebu?iuose.

Visa tai nekei?ia fakto, kad Pninas buvo ?s?d?s ne ? t? traukin?.

Kaipgi mums diagnozuoti š? li?dn? atvej?? Juk Pninas – tai ypa? pabr?žtina – anaipol nebuvo, pasak tos geranoriškos praeito amžiaus vokiškos banalyb?s, *der zerstreute Professor*². Priešingai – ko gero, buvo pernelyg atsargus, pernelyg atkakliai saugojosi velnio sp?st?, pernelyg skaudžiai b?gštavo, kad pakrika aplinka (nenusp?jama Amerika) ne?viliot? jo ? kok? nors absurdišk? neapsiži?r?jim?. Išsiblaš?s buvo pats pasaulis, ir Pninui reik?jo j? ištaisyti. Jis vis? gyvenim? nuolatos kariavo su negyvais daiktais, kurie suyra arba užpuola j?, arba sugenda, arba piktybiškai dingsta vos tik patek? ? jo gyvenimo lauk?. Buvo atgrubnagis, koki? reta; bet kadangi mok?jo akimirksniu padaryti vienos gaidos švilpyn? iš žirni? ankšties, plokš?i? akmen?l? paleisti dešimt kart? atšokti tvenkinio paviršiumi, pirštais sukurti šeš?lin? triuš? (net su mirk?iojan?ia akimi) ir atlikti eil? kit? kukli? fokus?, kuriems rusai yra mikl?s, man?si es?s apdovanotas nemenkais fiziniais ir techniniais ?g?džiais. ? prietaisus apstulb?s ži?r?davo su prietaringu pasig?r?jimu. Elektriniai aparatai j? apker?davo. Plastikai išversdavo iš koj?. Jis nepaprastai žav?josi užtrauktuku. Bet pamaldžiai ? tinkl? ?jungtas laikrodys sujaukdavo jam ryt?, audrai vidury nakties paralyžius vietin? elektros pastot?. Akini? r?meliai sul?ždavo ties pa?iu tarpuakiu, ir likusias dvi vienodas dalis jis vangiai m?gindavo sujungti, regis, tik?damasis, kad jam ? pagalb? ateis koks nors organiškas atk?rimo stebuklas. Tas užtrauktukas, nuo kurio džentelmenas labiausiai priklausomas, suirdavo jo suglumusioje rankoje desperatiškos skubos akimirk?.

Ir jis vis dar nežinojo es?s ne tame traukinyje.

Ypatingas pavojaus laukas Pninui buvo angl? kalba. Išskyrus tokias nelabai pravar?ias nuotrupas kaip „toliau – tyla“, „niekad“³, „savaitgalis“, „kas yra kas“ ir kelet? paprast? žodži?, toki? kaip „valgyti“, „gatv?“, „rašiklis“, „gangsteris“, „?arlstonas“, „ribinis naudingumas“, išvykdamas iš Pranc?zijos ? Valstijas angl? kalbos jis visai nemok?jo. Atkakliai ?m?si užmojo išmokti Fenimore'o Cooperio, Edgardo Poe, Edisono ir trisdešimt vieno prezidento kalbos. 1941-aisiais, pasimok?s vienus metus, jau buvo tiek pasikaust?s, kad gal?jo pasišvaistyti tokiais junginiais kaip „norai pranoksta galimybes“ ir „ouki-douki“. 1942-aisiais jis jau gal?jo nutraukti savo pasakojim? žodžiais „trumpai dr?tai“. Trumanui prad?jus antr?j? kadencij?, Pninas geb?jo susidoroti su beveik bet kokia tema; bet šiaip pažanga lyg ir sustojo, nepaisant vis? pastang?, ir 1950 metais jo angl? kalba dar buvo pilna tr?kum?. T? ruden? savo rus? kalbos kursas jis papild? savaitine paskaita vadinamajame simpoziume („Besparn? Europa: šiuolaikin?s kontinentin?s kult?ros apžvalga“), kuriam vadovavo dr. Hagenas. Visas m?s? draugo paskaitas, taip pat ir ?vairias išvažiuojam?sias, redagavo vienas iš jaunesni? Germanistikos katedros nari?. Dirbama buvo sud?tingokai. Profesorius Pninas savo rusišk? žodži? sraut?, knibždant? idiomatini? posaki?, kruopš?iai išversdavo ? šioki? toki? angl? kalb?. Tatai perži?r?davo jaunasis Mileris. Paskui dr. Hageno sekretor? panel? Aizenbor perrašydavo mašin?le. Paskui Pninas išbraukdavo tas dalis, kuri? nesuprasdavo. Paskui jis perskaitydavo savo savaitinei auditorijai. Be parengto teksto b?davo

visiškai beįgis, o ir negalėdavo pasinaudoti ta senąja šios negalios maskavimo sistema, kai kilnodamas akis aukštyne žemyn mikliai pasisemi pilną žvilgsnų žodžių, išpyškini juos auditorijai ir, išsėdamas sakinio pabaigą, neri į lapą paskesnio grobio. Neramios Pnino akys veikiausiai būtų pasiklydusios. Todėl jam labiau tiko skaityti paskaitas žvilgsniu prilipus prie teksto, lėtu monotonišku baritonu, tarsi kylančiu nesibaigiančiais laiptais, kuriais lipa žmonės, bijantys liftų.

Konduktoriui, žilaplaukiam tūviškam asmeniui su akiniais plieniniais rėmeliais, nuleistais ant paprastos, funkcionalios nosies, ir skiautele su žiurėsio pleistro ant nykščio, beliko veikti tris vagonus iki to, kuriuo važiuoja Pninas.

Tuo metu Pninas pasidavė ypatingo pniniško troškimo malonumui. Jis buvo ištikimas pniniškas keblumas. Tarp kitų atributų, būtinų Pnino nakvynei svetimame mieste, pavyzdžiui, avalynės kurpalių, obuolių, žodynų ir taip toliau, jo sakvojažė buvo apynaujis juodas kostiumas, kurį jis ketino vilkėti vakare per paskaitą („Ar Rusijos žmonės komunistai?“) Kremonos damoms. Ten taip pat buvo artėjant pirmadienio paskaita („Don Kichotas ir Faustas“), kurią jis ketino pastudijuoti rytoj, grįždamas į Veindelį, ir magistrantės Betės Blis darbas („Dostojevskis ir geštaltpsichologija“), kurį perskaityti paprašė dr. Hagenas, pagrindinis jos smegenų veiklos vadovas. Keblumas buvo štai koks: jeigu Kremonos rankraštis – pluoštų mašinraščių lapas, tvarkingai sulenktas per vidurį, – jis pasiliks prie savęs, saugioje kėno šilumos globoje, kirbės teorinę galimybę, kad pamirš perkelti jį iš vilkimo kostiumo į vilkėjimą. Antra vertus, žinojo, kad jeigu paskaitą jau dabar įsidės į sakvojažės esančio kostiumo kišenę, jį kamuos galimybė, jog bagažas bus pavogtas. Trečia vertus (šios psichologinės būsenos vis daugiau vartosi), savo dabartinio švarko vidinėje kišenėje jis turėjo brangią piniginių su dviem dešimties dolerių banknotais, laikraščio iškarpą su laišku, kurį, mano padedamas, 1945 metais parašė *New York Times* dėl Jaltos konferencijos, bei natūralizacijos pažymėjimą; ir fiziškai buvo manoma, kad, prireikus traukiant piniginių, lemtingai išsistumtų sulankstyta paskaita. Per tas dvidešimt minučių traukinyje mėsos draugas jau du kartus buvo atsidaręs portfelis ir perdėliojęs visokius savo popierius. Konduktoriui priėjus vagoną, stropusis Pninas vargdamas krinto pastarąją Betės triksę, prasidedantį žodžiais: „Pažvelg į psichologinį klimatą, kuriame visi gyvename, negalime nepastebėti . . .“

Į jo konduktorius; kareivio nežadino; moterims pažadėjo duoti žinią, kai joms reikės išlipti; o dabar kraipė galvą laikydamas Pnino bilietą. Jau dveji metai šis traukinys Kremonoje nestoja.

– Svarbi lekcija! – sušuko Pninas. – Kaip daryti? Tai katastrofas!

Žilagalvis konduktorius oriai, patogiai šiais ant sėdynės priešais ir tylėdamas atsivertęs aptriūšusi knyga, prikaišiotą atvipusią skirtuką. Po kelių minučių, o būtent 15.08, Pniniui reikėsi išlipti Vitėrė, – taip jis galėsi šis ketvirtos valandos autobusas, kuris apie šeštą išleis į Kremonoje.

– Galvojau, laimėjau dvylika minučių, o dabar praradau beveik visas dvi valandas, – apmaudžiai tarė Pninas.

O tada, atsikrenkštęs ir nepaisydamas malonaus žilagalvio guodimo („Suspauskite“), nusiėmęs skaitymo akinius, pakėlė sunkų lyg akmuo sakvojažę ir patraukė į tambūrą laukti, kol paini praslystanti žaluma bus panaikinta ir vietoj jos rasis jam nurodyta stotis.

Vitėrė apsiėmė pagal tvarkaraštį. Už vairi taisyklingą šešėlinę geometrinių figūrų plyną karšta stingi cemento ir saulės erdvė. Kaip spaliui vietinis oras buvo netikėtai vasariškas. Pninas budriai į jo lyg ir kažkokią laukimo patalpą su nereikalinga krosnimi viduryje ir apsidairė. Kuklioje nišoje pasimatė viršutinį dalis prakaituojančio jaunuolio, ant plačios prekystalio lentos pildančio blankus.

- Prašau informacij?, – tar? Pninas. – Kur stoja ketvirtos valandos autobusas ? Kremon??
- Tiesiai anapus gatv?s, – išpyškino darbuotojas nepakeldamas galvos.
- O kur galima palikti bagažas?
- Šit? portfel?? Aš j? priglausiu.

Ir amerikietiška?i?ais laisva maniera, Pnin? visada suglumina?ia, jaunuolis nukišo sakvojaž? ? savo cel?s kert?.

- *Quittance?* – pasiteiravo Pninas suanglindamas rusišk? žod? „kvitancija“.
- Kas tai?
- Numeris? – paband? Pninas.
- Jums nereikia numerio, – tar? anas ir ?m? toliau rašyti.

Pninas iš?jo iš stoties, ?sitikino, kur autobus? stotel?, ir ??jo ? kavinuk?. Suvalg? sumuštini? su kumpiu, užsisak? dar vien?, suvalg? ir t?. Lygiai be penki? ketvirt?, sumok?j?s už maist?, bet ne už puik? dant? krapštuk?, kur? prie kasos r?peistingai išsirinko iš dailaus pušies kankor?žio formos puoduko, Pninas sugr?žo ? stot? pasiimti portfelio.

Dabar ?ia s?d?jo kitas žmogus. Pirmasis buvo iškviestas namo, kad kuo skubiau nuvežt? žmon? ? gimdymo namus. Gr?š po keli? minu?i?.

- Bet aš turiu gauti mano valiz?! – sušuko Pninas.
- Užvaduotojas apgailėstauj?s, bet nieko negal?s pad?ti.
- Va ten! – sušuko Pninas ir užsikvėp?s parod? pirštu.

?ia nenusisek?. Vos parod?s susizgribo, kad pretenduoja ne ? t? portfel?. Jo smilius susvyravo. Ši dvejon? buvo lemtinga.

- Man autobusas ? Kremon?! – sušuko Pninas.
- Aštunt? bus kitas, – atsak? vyriškis.

K? gi vargšui m?s? draugui beliko daryti? Pad?tis siaubinga! Jis pažvelg? gatv?s link. Kaip tik atvažiavo autobusas. Šis ?sipareigojimas reišk? papildomus penkiasdešimt doleri?. Jo ranka šoktel?jo prie dešinio šono. *Ji ten, slava Bogu* (a?i? Dievui)! Labai gerai! Jis nevilks to juodojo kostiumo – *vot i vsio* (štai ir viskas). Atsiims j? gr?ždamas. Kadaisė yra prarad?s, išmet?s, atsikrat?s daug vertingesni? daikt?. Pninas energingai, beveik lengvab?diškai ?lipo ? autobus?.

Šio naujo kelion?s etapo ?veikus vos kelis miesto kvartalus, jam ? galv? šov? baisus ?tarimas. Nuo tada, kai jis buvo atskirtas nuo savo sakvojažo, jo kairio smiliaus galiukas pakaitomis su artimuoju dešin?s alk?n?s kraštu vis patikrindavo, ar vidin?je švarko kišen?je teb?ra tas brangus turinys. ?mai jis brutaliai išrov? j?. Tai buvo Bet?s rašinys.

Šaukdamas, jo supratimu, tarptautinius nerimo ir maldavimo žodžius, Pninas met?si iš k?d?s. Nusvirduliavo prie iš?jimo. Vairuotojas viena ranka ni?riai išmelž? iš savo aparato sauj? monet?, gr?žino bilieto kain? ir sustabd? autobus?. Vargšas Pninas atsid?r? nepaž?stamo miesto viduryje.

Nebuvo toks stiprus, kaip gal?jo atrodyti iš jo galingai išp?stos kr?tin?s, ir ta beviltiško nuovargio banga, ?mai užpl?dusi k?n? su jo sunkesni?ja viršutine dalimi, tartum atitraukdama j? nuo tikrov?s, nebuvo jam visai naujas jausmas. Pamat? es?s dr?gname, žaliame, purpuru padabintame formalaus, tarsi kapini? pob?džio parke, kur viešpatavo paniur? rododendrai, žvilgantys laurai, apipurškiami medžiai ir kruopš?iai nuskustos pievel?s; vos pasukus? ? kašton? ir ?žuol? al?j?, kuri, kaip jam burbtel?jo autobuso vairuotojas, veda atgal ? geležinkelio stot?, j? visiškai užvald? tas stingdantis jausmas, tie nerealumo pagaugai. Bene bus k? negero užvalg?s? T? marinuot? agurk?l? su kumpiu? O gal tai kokia paslaptinga liga, kurios dar neaptiko jo gydytojai. Taip svarst? mano draugas, o ir aš svarstau.

Nežinau, ar kada buvo pasteb?ta, kad viena svarbiausi? gyvenimo ypatybi? – atskirtis. Neaptraukti k?no apvalkalo mes mirštame. Žmogus egzistuoja tik tol, kol b?na atribotas nuo aplinkos. Kaukol? – tarsi keliautojo kosmosu šalmas. Lik viduje arba praž?si. Mirtis – tai nurengimas, susiliejimas. Gal ir nuostabu ?silieti ? kraštovaizd?, bet gležnam ego – tai galas. Vargšo Pnino patirtas jausmas buvo labai panašus ? tok? nurengim?, susiliejim?. Jis pasijuto

akytas, persmelkiamas. Prakitavo. Buvo persigandęs. Tarp laurų įstatytas akmeninis suoliukas išgelbėjo nuo griuvimo ant grindinio. Ar tai buvo širdies priepuolis? Abejoju. Nėnai pabėgiu jo gydytoju, tad leiskite pakartoti: abejoju. Mano pacientas – vienas iš tų išskirtinių ir nelaimingų žmonių, kurie savo širdį („tuščiaviduris raumeningas organas“, pasak atgrasaus apibrėžimo *Websterio naujajame universitetiniame žodyne*, likusiame Pnino portfelyje našlaityje) žiūri su šleikšniu šiurpuliu, nerviniu atmetimu, liguista neapykanta, lyg koki stipri gliūni neliestin pabais, su kurios parazitavimu, deja, tenka susitaikyti. Kartkartėmis, sugluminti jo spurtuojančio ir svyruojančio pulso, gydytojai ištirdavo jį atidžiau: kardiograma nubrėždavo pasakiškas kalnų virtines ir nurodydavo tuziną mirtiną ligą, neigiančią vieną kitą. Pats jis bijojo ir liesti savo riešų. Niekada nebandė miegoti ant kairiojo šono, net ir tomis nykiomis nakties valandomis, kai nemigos kankinamas žmogus ilgisi trečio šono, išmėginęs abu turimus.

O dabar, Vitėro parke, Pninas pajuto tai, ką jau buvo pajutęs 1942-ųjų rugpjūčio 10-ą, 1937-ųjų vasario 15-ą (per savo gimtadienį), 1929-ųjų gegužės 18-ą ir 1920-ųjų liepos 4-ą, – kad tas atstumiantis jame apsistojęs automatas gijo savarankiškai sėmon ir yra ne

tik žūliai gyvas, bet ir kelia jam skausmą bei paniką. Vargšė plika galva jis prisispaudė prie akmeninio suoliuko atkaltęs ir prisiminė visus ankstesnius panašaus negerumo bei nevilties atvejus. O gal šį kartą plaučiai uždegimas? Prieš dvi dienas jis buvo sužvarbęs iki gyvo kaulo viename iš tų smarkių amerikietiškių skersvėjų, kuriais vėjuotą vakarą šeimininkas pavaišina svečius po antros taurės. Ir staiga Pninas (nejaugi jis miršta?) pasijuto grėžtąs vaikystę. Šis potyris užliejo retrospektyvos detalių ryškumu, kuris, kaip sakoma, yra dramatiška skystančių asmenų privilegija, ypač buvusiam Rusijos kariniame laivyne, – šis dusimo reiškinys vienas nusipelnęs psichoanalitikas, jo pavardė man užkrito, paaiškino kaip pasėmonėje sužadintą krikšto sukrėtimą, kuris sukelia prisiminimų grūtį tarp pirmo ir paskutinio panardinimo. Visa tai nutiko vienu žybsniu, bet nėra kaip kitaip tai perteikti – tik daugybe nuoseklių žodžių.

Pninas gimė garbingoje, gana pasiturinčioje Sankt Peterburgo šeimoje. Jo tėvas dr. Pavelas Pninas, nemenkos reputacijos akių gydytojas, kartą turėjo garbąs gydyti nuo konjunktyvito Levą Tolstojų. Timofejaus motina, gležna nervinga moteris vapsvos liemeniu ir trumpai apkirptais plaukais, buvo kadaise garsaus revoliucionieriaus Umovo ir Rygos vokietės dukteris. Pusiau apalpęs jis išvydo artėjančias motinos akis. Viduržiemio sekmadienis. Jam vienuolika metų. Ruošiant namų darbus pirmadienio pamokoms Pirmojoje gimnazijoje, jo kūnė perėmė keista žvarba. Motina pamatavo temperatūrą, pasižiūrėjo savo vaiką lyg maišu trenkta ir tuoj pat iškvietė geriausią savo vyro draugą pediatrą Beločkiną. Tai buvo mažas žmogelis pasišiaušusiais antakiais, trumpa barzdele ir ežiuku kirptais plaukais. Praskėtęs savo surduto skvernus, jis atsisėdo ant Timofejaus lovos. Buvo surengtos lenktynės tarp gydytojo storo auksinio laikrodžio ir Timofejaus pulso (šis lengvai laimėjo). Tada, apnuoginęs Timofejaus liemenį, Beločkinas prigludo prie jo nuoga ledine ausimi ir švitrinu galvos šonu. Tarsi plokščias kokio nors vienakojo padas, ausis keliavo per visą Timofejaus nugarą ir krūtinę, prilipdama tai prie vieno, tai prie kito odos lopinilio ir nutrepsdama toliau. Vos tik gydytojas išėjo, Timofejaus motina ir drėta jauna tarnaitė su žiogeliais dantyse susupo prisilgtę ligoniukai tramdomuosius marškinius primenant kompresus. Jų sudarė išmirkytos drobės sluoksnis, storesnis sugeriančio medvilninio audinio sluoksnis ir aptempta flanelė, o lipni štoniška klijuotė – šlapimo ir karštinės spalvos, – siterpė tarp odos gildančios drėgnos drobės ir kankinamai girgždančios medvilnės, aplink kurią buvo apjuostas išorinis flanelės sluoksnis. Vargšelis kokoną lyg lipnią susuptas Timoša (Timas) gulėjo dar ir po krėva antklodžių – jos negelbėjo nuo besišakojančio šalio, o abi pusės sėlinančio šonkauliais nuo suledėjusio stuburo. Jis negalėjo užsimerkti – taip gėlė vokus. Regos laukas tebuvo ovalus skausmas su strižais šviesos dėriais; pažėstami pavidalai tapo grėsmingai baidė peryklomis. Prie lovos stovėjo keturios dalių poliruoto medžio širma su pirografiniais scenomis, vaizduojančiomis raitelius taku su nukritusiu lapų veltiniu, kūrė su lelijomis, ant suoliuko sukumpusis senukas ir voveraitė, letenilėse laikančią rausvą daiktą. Timoša, metodiškas vaikas, dažnai pagalvodavo, kas tas daiktas galėtų būti (riešutas,

pušies kankoržis?), ir dabar, neturdamas daugiau ką veikti, užsimet išspręsti šią nykią mįslę, bet galvoje zvimbiantis karštis visas pastangas skandino skausme ir panikoje. Dar labiau slėgė grumtynės su tapetais. Jis visada susigaudydavo, kad vertikaliuoje plotmėje raminausiai tiksliais deriniais kartojasi trys skirtingos purpurinės gėlės puokštės ir septyni skirtingi žuolų lapai; bet dabar jį trikdė nenuneigiama tiesa, kad jis negali aptikti, kokia jungtinė ir atskirinė sistema valdo horizontalią šio rašto atsikartojimą, o kad jo esama, rodė tai, jog išilgai visos sienos, nuo lovos iki drabužių spintos ir nuo krosnies iki durų, jis tai šen, tai ten atpažindavo pasirodant vieną ar kitą sekos elementą, bet, pabandęs keliauti dešinėn arba kairėn nuo bet kurio pasirinkto trijų žiedynų ir septynių lapų derinio, bemat pasiklysdavo beprasmiškoje rododendro ir žuolų sampynoje. Buvo suprantama, kad jeigu piktavališkas dailininkas – sėmonas naikintojas, karštinis draugas – su tokiu baisingu rūpesčiu paslėpė rašto raktą, tas raktas turi būti brangus kaip pati gyvybė, vadinasi, surastas jis sugrąžintų Pninui kasdieninį sveikatą, kasdieninį pasaulį; ir ši skaidri – deja, per daug skaidri – mintis vertė jį toliau atkakliai grumtis.

Jausmas, kad jis kažkur vėluoja, kur reikia būti tokiu nepakenčiamai tiksliai laiku, kaip pamokė, vakarienės arba miego pradžia, tas sunkias paieškas, slystančias klijedes, papildomai prislėgė nesmagiu skubėjimu. Pasirodė, kad lapija ir gėlės, ne kiek neišjudindami savo metmenų pynės, vienu banguotu judesiu atitrūko nuo melsvo fono, o šis savo ruožtu neteko popierinės plokštumos ir žmę plūstis į gelmę, kol žiūrovo širdis vos neplyšo atsiliėpdama į tokią erdvę. Pro tas noringas girliandas jis dar žvelgė kai kurias vaikų kambario dalis, labiau už kitas šikibusias gyvenimo, kaip antai lakuotą širmę, stiklinę žvilgesį, žalvarinius lovos rėmus bumbulus, bet žuolų lapams ir vešliems žiedams jie kliudė net mažiau negu vidaus objekto atspindys lango stikle, pro kurį matėsi ir išorės vaizdas. Ir nors ši pamėklių liudininkas bei auka buvo aptūlotas lovoje, dėl dvilypio savo aplinkos pobūdžio jis tuo pat metu sėdėjo ant suoliuko žaliame ir purpuriniame parke. Vieną tirpstančią akimirką jam pasidingojo, kad galėję užčiuopę ieškomą raktą; bet iš labai toli atšlamėjus vėjas, švelniu, bet jau stipriai dvelksmu šiaušiantis rododendrus – dabar be žiedų, aklus, – sujaukė Pnino aplinkos kadaise galbūt turėtą racionalų raštą. Jis gyvas, ir to užteko. Suoliuko atkaltė, kuri tebebuvo atsidrėbęs, atrodė tokia pat reali kaip jo drabužiai arba pinigai, arba Didžiojo Maskvos gaisro data – 1812-ieji.

Pilka voverė, patogiu paskuigaliu prisėdusi priešais jį ant žemės, kramsnojo persiko kauliukų. Vėjas nušėiuvo ir štai vėl sujudino lapiją.

Priepuolis jį šiek tiek išgėsdino ir sukrėtė, bet jis sau aiškino, kad jeigu tai būtų buvęs tikras širdies smūgis, būtų jautęsis kur kas labiau sutrikęs ir susirūpinęs, ir ši aplinkinė argumentacija visai išsklaidė baimę. Buvo keturios dvidešimt. Jis nusišnirpštė ir nuklūtinė į stotį.

Buvo sugrąžęs pirmasis darbuotojas.

– Štai jūsų portfelis, – džiugiai tarė jis. – Apgailestauju, kad praleidote Kremonos autobusą.

– Bent jau, – o kokią orią ironiją mėsos nelaimingas draugas stengėsi įdiegti į tą „bent jau“, – jūsų žmonai, tikiuosi, viskas gerai.

– Bus gerai. Manau, reikės palaukti iki rytdienos.

– O dabar, – tarė Pninas, – kur yra viešas telefonas?

Vyras jam parodė pieštuku tiek toli ir į šoną, kiek galėjo nepalikdamas savo guolio. Pninas jau ketino eiti su sakvojažu rankoje, bet buvo pašauktas atgal.

– Klausykite, matot tuos du vyrus, kraunančius sunkvežimius? Jie dabar pat važiuos į Kremoną. Tik pasakykite, kad jus nusiuntė Bobas Hornas. Jie paims jus.

Kai kurie žmonės – aš vienas iš jų – nepakenčia laimingų pabaigų. Mes jaučiamės apgauti. Nelaimų yra norma. Pražūtis neturėtų užstrigti. Lavina, staiga sustojanti likus kelioms pėdoms iki

susig?žusio kaimo, elgiasi ne tik nenat?raliai, bet neetiškai. Jeigu b??iau skait?s, o ne raš?s, apie š? ram? senyv? žmogel?, b??iau nor?j?s, kad atvyk?s ? Kremon? jis sužinot?, jog jo paskaita numatyta ne š?, o ateinant? penktadien?. Ta?iau iš tikr?j? jis ne tik saugiai atvyko, bet ir sp?jo ? vakarien? – pradžioje vaisi? kokteilis, paskui m?tin? žel? su bevardžiu m?sos patiekalu, šokolado sirupas su vaniliniiais ledais. Ir netrukus po to, persisotin?s saldumynais ir žongliuodamas trimis popieriais, kuriuos visus susikišo ? švark?, kad tarp kit? tur?t? reikiam? (šitaip matematine b?tinybe užkirsdamas keli? nes?kmei), atsis?do ant k?d?s prie katedros, o katedroje Džudita Klaid, neaiškaus amžiaus blondin? akvamarino spalvos dirbtinio šilko suknia, dideliais plokš?iais skruostais, nuteptais gražiu saldžiu raudoniu ir dviem šviesiomis akimis, skendin?iomis žydroje beprotyb?je už pensn? be r?meli?, pristat? kalb?toj?:

– Šio vakaro kalb?tojas, – prabilo ji, – tai, beje, tre?iasis m?s? penktadienio vakaras; praeit? kart?, kaip j?s prisimenate, mes visos tur?jome malonum? išklaudyti, k? profesorius Muras išd?st? apie Kinijos žem?s ?k?. Š?vakar pas mus sve?iuojasi, sakau didžiudamasi, Rusijoje gim?s m?s? šalies pilietis, profesorius – deja, dabar sunkiausia vieta – profesorius Pan-nynas. Tikiuosi, nesuklydau. Žinoma, j? vargu ar bereikia pristatyti, ir mes visos džiaugiam?s, kad jis ?ia. M?s? laukia ilgas vakaras, ilgas ir daug žadantis vakaras, ir, aš neabejoju, nor?site, kad pabaigoje likt? laiko j?s? klausimams. Beje, gird?jau, kad jo t?vas buvo Dostojevskio šeimos gydytojas ir jis nemažai pakeliavo abiejose geležin?s uždangos pus?se. Tod?l aš nebegaišinsiu j?s? brangaus laiko ir tik pridursiu kelis žodžius apie m?s? kito penktadienio paskait? šioje programoje. Neabejoju, kad j?s visos džiaugsit?s sužinojusios, jog m?s? laukia didel? staigmena. Paskait? skaitys iškili poet? ir prozinink? panel? Linda Leisfyld. Visos žinome, kad ji rašo poezij?, proz? ir apsakymus. Panel? Leisfyld gim? Niujorke. Jos prot?viai Revoliucijos kare dalyvavo abiejose pus?se. Savo pirm? eil?raš? ji paraš? prieš baigdama mokykl?. Daug jos eil?raš?i? – ne mažiau kaip trys – publikuoti knygoje *Atsakas. Šimtas amerikie?i? moter? meil?s eil?raš?i?*. 1932 metais ji gavo pinign? premij?, ?steigt? . . .

Bet Pninas nesiklaus?. Jo apker?t? d?mes? prikaust? lengvas raibuliavimas, kylantis iš neseniai patirto priepuolio. Tai truko tik kelis širdies d?žius, palydint dar vienai kitai sistolei, – paskutiniams nekenksmingiems aidams, – ir ištirpo kuklioje tikrov?je, garbiajai šeimininkei pakvietus j? ? katedr?; ta?iau kol tai truko, kokia vaiski buvo vizija! Pirmos eil?s viduryje jis pamat? vien? iš savo tet? baltijie?i?, pasipuošusi? perlais, n?riniais ir šviesiu peruku, kur? ji d?v?davo visuose didžiojo aktoriaus šarlatano Chodotovo pasirodymuose – jinai dievino j? iš tolo, kol nenugrimzdo ? pamišim?. Šalia jos, droviai šypsodamasi, palenkusi ? šon? galv? lygiais tamsiais plaukais, švelniomis rudomis akimis po aksominiais antakiais spindakiuodama ? Pnin?, s?d?jo mirusi jo širdies dama, v?dindamasi program?le. Nužudyti, užmiršti, nuskriausti, nepaperkami, nemirtingi – daug sen? draug? s?d?jo šioje blausioje sal?je išsibarst? tarp naujesni? žmoni?, toki? kaip panel? Klaid, kukliai sugr?žusi ? viet? pirmoje eil?je. Iš sal?s galo savo buvusiam mokyklos draugui linksmi gestikuliuo Vania Bedniaškinas, 1919 metais Odesoje nužudytas raudon?j? d?l to, kad jo t?vas buvo liberalas. Ir, neatkreipdami ? save d?mesio, dr. Pavelas Pninas ir jo susir?pinusi žmona, truput? išskyd?, bet apskritai nuostabiai atgij? iš savo neb?ties migl?, ži?r?jo ? savo s?n? su ta pa?ia visk? ryjan?ia aistra ir pasididžiavimu, kaip t? vakar? 1912 metais, kai mokyklos švent?je minint Napoleono pralaim?jim? jis padeklamavo (vienišas akiniuotas bernelis ant scenos) Puškino eil?raš?.

Ši trumpa vizija dingo. Senoji panel? Hering, iš?jusi ? pensij? istorijos profesor?, knygos *Rusija bunda* (1922) autor?, persisv?rusi per vien? ar dvi auditorijos dalyves, sak? komplimentus panelei Klaid už jos kalb?, o už tos damos kita švytinti senol? ? jos regos lauk? kišo por? suvytusi?, be garso plojan?i? rank?.

---

1 Nuimamos apykakl?s (pranc.). (?ia ir toliau – vert?jo pastabos.)

2 Išsiblaškęs profesorius (vok.).

3 *The rest is silence* – paskutiniai Hamleto žodžiai; *nevermore* – Edgardo Poe eilėrašio „Varnas“ leitmotyvas.